

BREZİLYALI BESTECİ HEITOR VILLA-LOBOS'UN HAYATI, MÜZİK DİLİ VE “FLÜT VE KLARNET İÇİN CHÔRO NO. 2”

BRASILIAN COMPOSER HEITOR VILLA-LOBOS' LIFE, MUSIC LANGUAGE AND “CHÔRO NR. 2 FOR FLUTE AND CLARINET”

Doç. Seyhan BULUT

19 Mayıs Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, Üflemeli ve Vurmalı Çalgılar ABD
seyhanbulut@hotmail.com ORCID No: 0000-0002-2623-1515

ÖZ

Bu çalışma genel hatlarıyla Brezilya bölge müziği, yirminci yüzyıl Brezilya müziğinin önde gelen ve en tanınan bestecisi Heitor Villa-Lobos'un hayatı, bestecilik anlayışı, bestelerinin genel özellikleri ve özgün müzik dilini açıklamaktadır. Bestecinin orijinal şekliyle flüt ve klarnet için yazdığı Chôro no.2 adlı eseri ayrıntılı bir şekilde incelenerek akademisyenlere, icracılara ve dinleyicilere yönelik, seslendirilme ve yorumlama açısından yol gösterici bir kılavuz niteliğinde hazırlanmıştır. Bu çalışma flüt ve klarnet müziğinin stilistik özelliklerinin tespitine yönelik olarak yazılı, görsel ve işitsel literatür taramasına ve yazarın profesyonel deneyimine dayalı teknik ve stilistik betimsel açıklamalar içeren nitel bir araştırma yönteminden oluşur. Seslendirilmek üzere herhangi bir müzik eseri ele alındığında nota yazısı üzerinde icracıyı yönlendiren ifadeler rastlanır. Bestecinin kullandığı müzik terimleri ve açıklayıcı ifadeler icracıya eserinin nasıl seslendirilmesi gerektiğini açıklar. Ancak iyi bir yorum için sadece bu açıklayıcı terim ve işaretleri uygulamak yeterli olmayabilir. Bu nedenle yorumcunun, seslendireceği eser hakkında bilgi sahibi olması gerekliliği, müziği anlamlandırabilmek için notada yazılı olmayan müzik fikirlerinin bulup ortaya çıkarılması şeklindeki çalışmalar eserin gerektiği gibi yorumlanmasında çok önemlidir. Kaliteli bir icra için seslendirilecek eser hakkında bilgi sahibi olmanın yanında notada yazılı olmayan müzik fikirlerinin bulunup ortaya çıkarılması büyük önem taşır. Bu farkındalığı göstermek adına Heitor Villa-Lobos'un Chôro no.2 adlı müzik eserini oluşturan müzik fikirlerinin kaynağı araştırılmış, bu eseri yorumlamak isteyen klarnet ve flüt icracısı için bilinmesi gereken ayrıntılar örneklerle açıklanmıştır. Eserin bu bilgiler ışığında seslendirilmesinin yoruma olumlu olarak yansıtacağı düşünülmektedir. Seslendirilecek eserin altında yatan müzik fikirlerinin ve ayrıntıların ortaya çıkarılması ve bu bilgiyle bilerek dinlemeye ve yorumlamaya sebep olacağı fikri göz önüne serilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Heitor Villa-Lobos, Chôro No.2, Flüt, Yorum.

ABSTRACT

This work outlines Brazilian local music and Heitor Villa-Lobos, the leading and best-known composer of twentieth-century Brazilian music, explains the life of composer, the general characteristics of his compositions and the original musical language. The song Chôro no.2, which the composer wrote for the flute and clarinet in its original form, was prepared in detail. This study consists of a qualitative research method which includes technical, stylistic and descriptive explanations based on the written, visual and auditory literature review and the professional experience of the author in order to determine the stylistic features of flute and clarinet music. When a piece of music is considered to be performed, the expression on the musical note can be found. Music terms and explanatory expressions used by the composer explain to the performer how to perform his work. However, it may not be sufficient to apply only those explanatory terms and marks for a good comment. For this reason, it is very important for the interpreter to be aware of the work he / she will speak, to find the music ideas that are not written on the note in order to make sense of the music and

S. BULUT, BREZİLYALI BESTECİ HEITOR VILLA-LOBOS'UN HAYATI, MÜZİK DİLİ VE “FLÜT VE KLARNET İÇİN CHÔRO NO. 2”

to interpret the work as necessary. In addition to having information about the work to be performed for a quality performer, it is of great importance to find and reveal music ideas that are not written on the note. In order to show this awareness, the source of the music ideas that composed the music work of Heitor Villa-Lobos called Chôro no.2 was researched and the details which should be known for the clarinet and flute performer who wanted to interpret this work are explained with examples. It is thought that the vocalization of the work in the light of this information will be reflected on the comment positively. The idea that the music ideas and details will be revealed and the reason for listening and interpreting with this knowledge is revealed.

Keywords: Heitor Villa-Lobos, Brazil, Chôro Nr.2, Flute, Interpretation.

1. GİRİŞ

Herhangi bir müzik eserini amaç ve yöntemine uygun olarak seslendirmenin anlamı; eserin kompozisyon biçimini, hangi dönemde yazdığını, o dönemin stil özelliklerini, eserde yer alan yazım tekniklerini ve eserde ne anlatmak istediğini dikkate alarak aslına en uygun biçimde ve gerekli titizliği sağlayarak seslendirmektir. Bu çalışmanın amacı, Brezilyalı besteci Heitor Villa Lobos'un iki numaralı Chôro'sunu seslendirmek isteyen icracılara ve öğretmek isteyen öğreticilere kaynak olması amacıyla hazırlanmıştır. Adı geçen konu başlığı ile Türkçe dilde bir literatür taraması yapıldığında herhangi bir veriye ulaşılmadığı görüldüğünden bu eksikliği kapatmak adına bu konu ele alınmış olması makalenin son derece özgün bir çalışma olduğunu göstermektedir. Konu akışında Brezilya bölge müziği tanıtılmış, yirminci yüzyılın en önemli Brezilyalı bestecilerinden biri olan Heitor Villa-Lobos'un hayatı, bestecilik anlayışı, bestelerinin genel özellikleri ele alınmış, özellikle flüt ve klarnet için yazdığı Chôro no.2 adlı eseri ayrıntılı bir şekilde incelenerek müziksel icranın geliştirilmesi ile ilgili önemli ayrıntılar notalarla örneklendirilerek açıklanmaktadır. Bu çalışmada yer alan örnekler flüt ve klarnet için yazılmış eserin orijinalinden alıntılanmış, açıklanarak anlatılan müzik fikirleri bu örneklere dayandırılarak somutlaştırılmıştır.

2. BREZİLYA TARİHİNE VE BREZİLYA MÜZİK KÜLTÜRÜNE GENEL BİR BAKIŞ

Portekizli bir denizci olan Pedro A.Cabral 1500 yılında Hindistan sanarak Güney Amerika'ya ayak basmış ve ülkeyi Portekiz kralı adına aldığını ilan etmiştir. Portekizler İspanya hâkimiyetine girdiği 1580-1640 tarihleri arasında Brezilya İspanya sömürgesi olmuş, 1640 tarihinde yeniden Portekiz sömürmesine girmiştir. 7 Eylül 1822'de Brezilya bağımsızlığını ilan etmiş, 1824'te liberal bir anayasa kabul edilmiştir. 1888'de köleliğin kaldırılmasının ardından 1889 yılına kadar krallıkla yönetilen ülke 1889 yılında başkanlık S. BULUT, BREZİLYALI BESTECİ HEITOR VILLA-LOBOS'UN HAYATI, MÜZİK DİLİ VE "FLÜT VE KLARNET İÇİN CHÔRO NO. 2"

sistemiyle yönetilen Brezilya Federe Cumhuriyeti olmuştur¹. Yaşanılan bu değişiklikler tüm alanlarda kendini göstermiş, müzik alanına yansımaları ise önceleri Brezilya konservatuvarında etkili olan Avrupa müziğinin yerini geleneksel müziğe bırakmaya başlamasıyla Brezilya folk müziğinin etkileri Brezilyalı besteci Villa-Lobos'un eserlerinde de oldukça sık rastlanmasına sebep olmuştur (Hatipoğlu, 2009:12).

Güney Amerika kıtasının yaklaşık yarısı kadar yüz ölçümüne sahip Brezilya, kıtadaki diğer ülkeler arasında en kalabalık nüfusa sahip olan bir ülkedir. Brezilya, diğer Güney Amerika ülkelerinden farklı olarak İspanya tarafından değil Portekiz tarafından sömürgeleştirilmiştir. Brezilya'da Portekiz kültürü yanında, Kızılderili yerlilerinin ve Afrikalıların kültürleri de varlıklarını koruyabilmiştir. Afrika'dan getirilen köleler koloniciliğin ilk yıllarında başlamış, bölgede etnik müziğin var olmasında çok büyük bir etken olmuştur (Say, 2002:319). Bu durum müzik alanında ciddi bir oluşum yaratmıştır. Afrika kültürünün Brezilya'daki en büyük merkezi ve yüzde sekseni siyahlardan oluşan Bahia bölgesi, Rio de Janeiro sokaklarını Afrika kültürüyle daima beslemiştir. Brezilya'nın meşhur karnavalları da yine Bahia kaynaklıdır (Bayraşa, 2011:2).

Brezilya müziğinin zengin yapısında üç temel unsur etkilidir: Avrupalıların bu kıtaya gelmeden önceki dönemlerine ait yerlilerin müziği, 1500'lü yıllarda Portekiz sömürgeciliği ile gelen Avrupa müziği ve iki yüzyıl süren göçler sonucu Afrika'dan gelen Afrika müziği (Boran, 2010:3). Yerlilerin geleneksel müziği kayıt altına alınmadığından Portekiz, Avrupa ve Afrikalılar bu yerli kültürü etkilemiş ve zamanla yerlilerin bu orijinal müziği, kültür ve müzik çeşitliliği içinde erimiştir.

Günümüzün Amerikan Kızılderili geleneği Latin ülkelerinde *Mestizo* adıyla anılan melez bir ırk tarafından geliştirilmiştir. Mestizo'lar yerlilerin, Avrupa ve Afrika halklarının karışımından oluşur ve müzik stillerini tanımlamak zordur. En yaygın tür eşliksiz ya da ritmik çalgılar eşliğinde söylenen solo şarkılardır. Orta Brezilya'daki toplulukların şarkılarında bu yarım perdeli ve mikrotonal² aralıklara sıkça rastlanır (Say, 2002:318).

Brezilya müziğinin yapı taşlarını yağmur ormanlarında yaşayan yerlilerin ormandaki sesleri kamış ağızlı flütlerle taklit etmesi, Portekizlerin şarkıcıları ve kemanları, Afrikalıların vurmali çalgi ritimleri oluşturur. Özellikle Afrika müziğinin ritmik yapısı kendini halen

¹ www.turkcebilgi.com, www.tarihlervekulturler.blogcu.com.

² Mikrotonal: Yarım perdeden daha küçük aralıklar "mikroton" olarak adlandırılır. Bu çalışmalar tonal müziğin imkanlarını genişletip geliştirme yönünde yeni bir yapı ve ses arayışı için yapılmıştır (Say, 2002:346).

Brezilya popüler müziğinde gösterir. Portekiz işgaliyle bölgede Modinha³lar yazılmaya başlanmış, müzik okulları kurulmuş, kraliyetle beraber müzik etkinlikleri artmış, tüm kiliselerde dini yayma çalışmaları sonucu dini içerikli Avrupa müzikleri bölge halkına tanıtılmıştır (Boran, 2010:3). Sonraları klasik batı müziğinin geleneksel halk ezgileriyle harmanlanması ile *Avangard*⁴ diye nitelendirilen yeni bir müzik akımı ortaya çıkmış, Brezilyalı bestecilerin en ünlüsü olan Heitor Villa-Lobos da bu akım içinde ürünler vermiştir (Hatipoğlu, 2009:6).

3. HEITOR VILLA-LOBOS'UN HAYATI (1887-1959)

Heitor Villa-Lobos 1887'de Brezilya'nın Rio de Janerio eyaletinde, orta düzey bir ailenin ferdi olarak dünyaya gelir. Müziği konservatuvarda değil amatör bir müzisyen olan babasından öğrenir. Behague (2008:2)'nin 1957 yılında besteciyle yapmış olduğu bir söyleşide besteci kendinden şöyle bahseder; *Babamla birlikte provalara, konserlere ve operalara giderdik. Klarnet çalmayı da o dönemde öğrendim. Dinlediğim müziğin tarzını, stilini, karakterini ve kompozisyon yapısını bilmek zorundaydım. Babam notaların adını bilmemi, ses ya da melodiyi hemen çıkartmamı isterdi. Doğru bilemediğim zaman benim için felaket olurdu...Solfej, beste, klarnet ve çello çalmayı babasından, piyano çalmayı da amatör bir müzisyen olan amcasından öğrenmiştir. Besteci piyano dersleri aldığı dönemde müzik hayatını derinden etkileyecek olan ve en tanınmış eserlerinden *Bachianas Brazilianas*'ın temel fikrini ve esin kaynağını oluşturan J.S.Bach'ın estetiğini ve müzik dilini anlamaya başlamıştır. Babasının vefatının ardından on iki yaşında evi geçindirmek için kafe, tiyatro ve restoranlarda çello çalmaya başlar.*

Francisco Tarrega'nın gitar çalım tekniğini geliştirilerek modern tekniğe geçilmesi, büyük gitar yapımcısı Antonio Torres'in gitar tasarımında değişiklikler yaparak gitarı geliştirmesi ve gitarın bugünkü klasik şeklini alması yirminci yüzyılda gerçekleşir, böylece klasik gitar Brezilya'da popüler bir enstrüman haline gelmeye başlar (Hatipoğlu, 2009:2). Lobos'un gitara olan merakı bu enstrümanı kendi kendine öğrenmesine sebep olur ve Rio de

³Modinha (Port.): 18. Yüzyıldan başlayarak Portekiz ve Brezilya'da yaygınlaşan sanatsal bir şarkı türüdür. Romantik aşk şarkısı olarak da bilinen çoğunlukla ses ve gitar için yazılmış eserlerdir (Say, 2002:351).

⁴Avangard (Fr.avant-garde, avangard): İlerici sanat akımı anlamına gelir. Bir sanat ve düşünce akımını çağına göre yeni bir görüşü başlatan kimse veya eser (www.tdk.gov.tr). Kelimenin kökeni Fransızca askeri bir terim olan 'öncü birlik' sözcüğünden gelir. Gerek Fransızca'da gerek diğer dillerde kültür, sanat ve politika ile bağlantılı olarak, yenilikçi veya deneysel işler veya kişiler anlamına gelir. Avangard sanat, kültür, gerçeklik tanımları içindeki kabul edilmiş normları sarsıp sınırlarını değiştirmeyi amaç edinir. Bu normlar sosyal reformdan estetik deneyimlerin değişimine kadar çeşitlilik gösterebilir (www.seslisozluk.net).

Janerio sokaklarında sokak müzisyenleri ile beraber dolaşarak (Chôro⁵müzisyenleri) kalabalıklara gitar çalar. Kökeni Portekizce bir kelime *chorar*'dan gelen *Chôro* temelde çalgı eşliğinde yapılan bir tür doğaçlamaya dayalı Brezilya eğlence müziğidir. Aynı zamanda 1910'larda Rio sokaklarında çalan, flüt, gitar ve gitar benzeri çalgı grupları gibi ufak topluluklara verilen isimdir. Sonraları bu topluluğa vurmali çalgılar da eklenmiş, hatta solo piyano şeklinde de seslendirilmiştir (Say, 2002:103). Zamanla bu toplulukların çaldığı melankolik, duygulu, zarif bazen de neşeli ama daima parlak ve kaprisli bir armonik yapıya sahip ve mutlaka majör, minör bölmelerle gelişen enstrümantal parçalar bu adla anılmıştır. Villa-Lobos o günlerin Chôro'sunu cazdaki doğaçlamaya benzetir (Hatipoğlu, 2009:13).

Bu deneyim Brezilya popüler müziği ile ilgili müzik kültürü ve stiline tanınmasına ve bestecinin eserlerinde bu popüler kültürü yaşatmasına olanak sağlar. Sosyal yaşantısı bu kültürle yoğrulduğundan dönemin önemli müzisyenleriyle tanışma olanağını bulur, deneyim ve dostluklar edinir. Yirmi yıl Rio de Janeiro'da sokak müzisyenliği yapmış olmak Ernesto Nazareth, Eduardo das Neves ve Anacleto de Medeiros gibi şehrin ünlü ve popüler müzisyenleriyle tanışma imkânını yaratır (Behague, 1994:4). Daha sonra Rio de Janeiro'da bulunduğu 1907 yılında Ulusal Müzik Enstitüsü'ne kaydolarak o dönemin tanınmış öğretmenlerinden Angelo Franca ile armoni, Frederico Nascimento ile kompozisyon çalışır.

Besteci Güney Amerika kıtasındaki yerli halklara çok erken yaşlardan itibaren ilgi duyduğundan özgürlük, yeni keşifler, kendi müzik kimliğini bulma tutkusu ile kuzey ve kuzeydoğu eyaletlerine, Amazonlara, orta ve güney Brezilya'ya yolculuklar yapar, farklı müzik kültürlerini araştırma ve inceleme fırsatı yakalar (Boran 2010:8). Sayısız halk şarkısı dinleyen, inceleyen ve üzerinde çalışan besteci 137 halk şarkısının melodilerini Guia Parctico (1932) için uyarlar, bunların çoğunu *Egzotik Çeşitlemeler* olarak isimlendirilir (Heller, 1989:35).

Senfonik şiiri *Uirapu* bir yandan Fransız izlenimciliği etkisi taşırken bir yandan da Rus besteci Stravinsky'nin *Ateş Kuşu* bale süiti etkisi taşır. Uirapu'nun hikâyesinde yerli halkın aşk tanrıçası olarak inandığı Amazonlarda yaşayan sihirli bir kuşun efsanesi anlatılır. Opera, bale, senfoni, oda müziği, koro eserleri, gitar ve piyano eserleri ve şarkılar yazan Heitor Villa-Lobos'un bin civarında eseri bulunmaktadır.

⁵ Chôro (*Port.*): Bu müzik bir tür doğaçlamalı, çalgı eşlikli Brezilya eğlence müziğidir. Portekizcedeki *chorar* kelimesinin anlamı *ağlamak* dır. Brezilya popüler müziğinin bir parçası olarak 19.yüzyılda çalgısal bir form olarak ortaya çıkmıştır. Erken caz dönemi topluluklarında bu müziğe rastlanır. Brezilya'da sokakta, kafelerde, tiyatro sahnelerinde bir tür sanat olarak icra edilmekteydi (Boran, 2010:28).

Heitor Villa-Lobos, doğduğu ve hep kendini bağlı hissettiği Rio de Janeiro'da 17 Kasım 1959'da vefat eder.

4. HEITOR VILLA-LOBOS'UN MÜZİK DİLİ

Ricardo Taucuchian, Heitor Villa-Lobos'un yaratıcılığındaki müzik dönemlerini dört başlık altında inceler (Uzunca, 2009:14);

İlk (Oluşum) Dönemi: Doğumundan 1919'a kadar olan dönemdir. Bu ilk dönem Brezilya'ya ait müzik formları ve kültüründen başlar, yerel müzisyenlerle yaşamaya ve Avrupa müziği etkilerine (izlenimcilik) kadar uzanan bir üslup arayışını içerir (Meirinhos, 2002). Bayraşa (2011:2)'ya göre de Heitor Villa-Lobos'un eserlerinde Brezilya halk müziği ve Avrupa'nın geleneksel klasik müzik etkileri bir arada görmek mümkündür. Bu durum bestecinin gençliğinde aktif olarak yer aldığı Brezilya sokak çalgıcılarının müziğinin etkisi sonucudur ve çağdaş Avrupa müzik tekniğini Brezilya'nın ulusal halk motifleriyle birleştirip özgün besteler yaptığı dönemdir. 1908-1912 yılları arasında çalışmalarının ilk dört bölümünü geleneksel Brezilya motifleriyle süslediği *Suite Popolar Brasileiras (Brezilya Halk Müziği Süiti)* bu dönem eserlerine örnek verilebilir.

Klasik batı müziğini halk ezgileriyle harmanladığı dönem (Vanguardia Modernista dos Chôros -Modernist Avangard Chôros) 1920'ler boyunca: Müzik hayatında meraklı, araştırmacı ve enerjik yapısı ile etkileşimlerden hiçbir zaman kaçınmayan, yirminci yüzyılın önde gelen ulusalcı bestecilerinden biri olarak kabul edililen Villa-Lobos'un Brezilya dans müziğinden esinlenerek yazdığı on dört parçadan oluşan *Chôro*'ları bestecinin ulusalcı yaklaşımına örnek verilebilir. Gitar literatüründe önemli bir yeri olan ve çalma seviyesi yüksek on iki gitar etüdünü de bu dönemde yazmıştır. Lobos Brezilya ulusal müzik akımını oluşturmaya çalışırken bir yandan da armoni ve orkestrasyon kullanımını açısından Fransız izlenimciliği etkisinde kalır (Boran, 2010:8). Rio de Janeiro'da diplomat olarak görev yapan ve Fransız Altıların⁶ bir üyesi olan Darius Milhaud ile tanışması, Arthur Rubinstein ile olan arkadaşlığı Lobos'un Paris'e gitmesinde etkili olmuş, bu da bestecinin müziğinde izlenimci etkiler taşıyan tınlar kullanmasına olanak sağlamıştır. Bu anlamda, Fransız izlenimci bestecilerinin armoni değişimlerinde, ortak sesler kullanarak yumuşak ton merkezi

⁶ Fransız Altıları (*Le Six*): Yirminci yüzyılın başlarında Fransa'da altı besteciden kurulmuş bir gruptur. *Le Six* adıyla anılan, müziği daha sade, çocuksu, içten, melodiyi ön planda kullanma anlayışıyla kurulmuş yeni klasik eğiliminde olan grubun üyeleri: D.Milhaud, F.Poulenc, G.Auric, A.Honegger, G.Tailleferre ve L.Durey'dir (İlyasoğlu, 1999:234).

değişimlerinin sağladığı dokusal birliğin, biçimi en azından ses kullanımı bağlamında garantiye alması, bir yöntem olarak Heitor Villa-Lobos'un referanslarından biridir (Özkanoglu, 2006:55).

İspanyol besteci Rodrigo ve Turina Flâmenko müziğinin etkilerini eserlerine nasıl yansıtmışlarsa Heitor Villa- Lobos da Brezilya ritim ve melodilerinin hâkim olduğu Chôro ve Samba stillerinin etkisini müziğine yansıtmıştır. Yirminci yüzyıl Latin Amerika müziğinin kimliğini belirginleştiren unsurların başında ritmik gelenekleri yatar. Özkanoglu (2006:58)'ya göre Latin ritimleri, bol senkoplu⁷, zaman zaman oldukça karmaşık, sürprizli yapıdadır. Heitor Villa-Lobos'un çoğu eserinde çok ritimlilik, ritmik modülasyon, değişim gösteren birim zaman gibi öğlelere sıkça rastlanılır. Gitar konçertosu bu tür kullanımlara bir örnektir. Eserde kullanılan yöntemin doğaçlamaya fazlasıyla yakın olduğu söylenebilir (Boran, 2010:36).

De Vinck vd. (2005:55)'ne göre bu tarzların iyi yorumlanması ancak kültürün iyice özümsemesi ile mümkün olabilir bu sebeple çoğu gitaristin bu tür geleneksel öğeleri içeren eserleri gerektiği gibi yorumlamaları zordur. Besteci kendi müziğini şöyle tanımlar; *Evet ben bir Brezilya'lıyım, fazlasıyla Brezilyalı...Müziğimde bu büyük Brezilya'nın ırmaklarına ve denizlerine şarkılar söyledim* (Boran, 2010:2).

Bachianas Brasileiras (Olgunluk) Dönemi (1930-1945): Kökleri Brezilya folkloruna ait olan yerel müzik ile J.S. Bach'ın kontrpuan, modülasyon ve dinsel müzik tekniğinin ortak özelliklerini birleştirerek yaklaşık on yılda yazdığı dokuz adet *Bachianas Brasileiras* serisi ve gitar için *beş prelüdünü* bestelediği dönemdir. *Bachianas Brasileiras* serisi tamamen J.S.Bach'a ithaf edilmiştir. Lobos J.S. Bach için şöyle der; *O öyle bir kaynaktır ki tüm insanlığı birleştirir* (Uzunca, 2009:5). Fraga (1996)'ya göre Villa-Lobos'un en büyük tutkusu gitar ve J.S. Bach'tır. Böylece, *Bachianas Brasileiras* serisinin beş numaralı eserinin *Cantilena*'sında J.S.Bach'ın armonik ve melodik stilini Brezilya sambalarının ritmi içinde sentezlemeyi başarmıştır (bkz. Görsel 1).

⁷ Senkop (*Aksatım*): Ritmik harekette vurguların yerleşme düzeninde çeşitlilik yaratmak üzere olağan vurgu düzeninin değiştirilmesi yöntemidir (Say, 2004: 20).

Ex. 15: Bachiana 5

voice

guitar

Görsel 1. Bachianas Bresileiras Aria (Cantilena)

Aynı şekilde üçüncü gitar prelüdünün, ikinci bölümünde de bestecinin J.S.Bach'a olan hayranlığı görülebilir. Birinci bölüm (A bölümü) dikey bir yapıda akorları ve arpejleri içerirken ikinci bölümde (B bölümünde) ise, pedal mi sesi barok dönem karakteristik özelliğini yansıtarak soprano partisinde inici bir melodik hat duyurur. *Bach'a saygı* olarak bestelenen bu prelüdün toccata⁸ benzeri bir formda yazıldığı görülmektedir (Fraga, 1996). (bkz. Görsel 2).

Görsel 2. Üçüncü Gitar Prelüdü B bölümünde J.S.Bach Etkileşimi

Universalismo (Evrensellik) dönemi: 1945'ler civarı başlayıp devam eden dönemdir. Bu dönemde Lobos'un müziğinde, izlenimci, klasik ve romantik öğelerin yer aldığı ve modern bir anlayışla işlendiği görülebilir. Bayraşa (2011:73)'ya göre Villa-Lobos eserlerinde Brezilya'nın geleneksel müziklerinden ve doğaçlamalardan sıkça faydalanmaktadır. Özkanoglu (2006:55)'ya göre ise bestecinin genel bestecilik anlayışında doğaçlama ve doğaçlamamanın kendine özgü estetik koşulları belirgindir. Doğaçlamayı kontrol edecek bir rehber olarak geleneksel biçimleri kullanmaktadır. Doğaçlamadan yararlanması geleneksel biçimleri deforme etmesi anlamına gelmez, daha çok, geleneksel biçimlerin iç yapısal parçalarını genişletmek ve esnetmek yoluyla daha özgür bir besteleme alanı yaratma çabasına girdiği dönemdir.

⁸ Toccata (*It.*): Tek bölümlü bir çalgı müziği parçası olarak onaltıncı yüzyılda doğan ve barok dönem boyunca yaşayan toccato özellikle org ve çembalo gibi klavyeli çalgılar için yazılmıştır (Say, 2002:520).

Fransız izlenimciliği (empresyonizm) etkisi taşıyan eserler ile tanışmasının ardından bu eserlerde kullanılan armonik yapı ve orkestrasyon H.Villa Lobos'u derinden etkilemiştir. Bu etki 1913 yılında Diaghilev'in ünlü bale topluluğunun Rio de Jenerio'daki performansına tanık olduğunda başlar. Borodin, Korsakov ve Debussy'nin müzikleriyle tanışması besteciye çok etkileyerek bu akımda eserler yazmasına sebep olur. Heitor Villa-Lobos'un besteleri arasında ses ve çalgı için yazılmış, farklı formlarda eserler bulunmaktadır. Bu eserler arasında ses ve piyano için kısa parçalar, piyano için, gitar için eserler, oda müziği eserleri, orkestra eserleri ki bunlar iki senfoni, *Amazonas Balesi* ve *Uirapu* adlı senfonik şiiri'dir. Villa-Lobos farklı enstrümanlar için sololar yazmaktan ve bunları farklı orkestrasyonlara uyarlamaktan büyük zevk alırdı. Villa-Lobos'un en önemli özelliklerinden biri de hiçbir zaman orkestra içinde kullanılacak enstrümanları birincil sırada düşünmemesidir. Onun için birinci sırada önemli olan şey melodi ve kompozisyonudur. Bu sayede yazdığı melodileri ve kompozisyonları daha sonra çeşitli formlara sokabilmektedir. Böylece bu orijinal fikri sayesinde gelecekte farklı kombinasyonlarda kullanabileceği kendisine ait bir müzik arşivi oluşmuştur (Hatipoğlu, 2009:18).

Behague (2008:4)'ye göre O'nu diğer Brezilyalı bestecilerden ayıran en önemli özelliği Avrupa müzik tekniğini, ulusal halk motifleri ile birleştirip özgün besteler yaratması yatar. Böylece kendinden sonraki Brezilyalı bestecilere vazgeçilmez bir örnek olmuştur.

5. FLÜT VE KLARNET İÇİN CHÔRO NO.2

Brezilya'nın büyük bestecileri arasında yer alan Heitor Villa-Lobos'un Brezilya'nın popüler ve halk şarkılarını batı klasik müziğiyle kaynaştırarak milliyetçi bir üslup geliştirdiği yaygın olarak kabul edilir. Bayraşa (2011:2)'ya göre H.Villa-Lobos'un eserlerinde Brezilya halk müziği ve Avrupa'nın geleneksel klasik müzik etkilerinin bir arada görülmesi mümkündür. Ünlü (2016:122)'e göre Villa-Lobos'un gitar için bestelediği eserlere bakıldığında, Chopin'in piyano eserleriyle bir bağ kurduğu söylenebilir. Besteci Brezilya müziğinin o dönemde önemli kültürel müzik formlarından biri olan *Chôro* dans formunu özellikle Chopin'in müziğinde görülen Mazurka, Vals, Polka gibi küçük çaplı formlarla birleştirmiştir. Gitar için yazdığı beş bölümden oluşan *Suite Popular Brasileira* adlı çalışması yirminci yüzyılın başlarında Rio de Janeiro'da çalınan geleneksel *chôro* karakterini taşımaktadır (Bayraşa, 2011:4). Eserin bölüm başlıklarına bakıldığında; I.Mazurka-Choro, II.Schottish-Choro, III.Valse-Choro, IV.Gavota-Choro ve V.Chorinho'dur. Bu örnekte

görüldüğü gibi bestecinin geleneksel formları ulusal formlarla birleştirdiği pek çok başlığa rastlamak mümkündür (Ünlünen, 2016:122).

Bestecinin eserlerinde yer alan ulusalcı yaklaşımını farklı örneklerle açıklamak gerekirse; yazdığı *chôro* 'larının esin kaynağı, Brezilya'nın samba⁹ dansı karakterinden gelen ritim ve melodide yatar. Buna ek olarak gençliğinde sıklıkla dinlediği sokak çalgıcılarının müziğinden esinlendiği söylenebilir (Bayraşa, 2011:3). Gitar için yazdığı 1 numaralı prelüdüde Brezilya müziği ve Avrupa romanslarının sentezi görülmektedir. Üzgün bazen de menenkolik bir his yaratır (Boran, 2010:29). Bu yüzdendir ki Villa-Lobos yirminci yüzyılın önde gelen ulusalcı bestecilerinden biri olarak kabul edilir.

Bu verimli bestecinin eserleri kendiliğinden ritmik enerjiye ve güzel melodilere sahiptir. Yaklaşık bin eserinin içinden en az on beş tanesi flütün yer aldığı oda müziğine ait eserleridir. Flüt ve klarnet için 1924 yılında yazılan *Chôro no.2* adlı eseri bestecinin çoğu eserinde olduğu gibi içinde ulusal karaktere özgü öğeler barındırır.

1888'de köleliğin kaldırılmasıyla çok sayıda eski köle Rio ve San Paulo şehirlerine akın etmiş bu durum da şehrin fakir bölgelerinde aşırı kalabalıklaşmaya neden olmuştur. Eski kölelerden bazıları çok az paraya, karın tokluğuna karşılık günde yaklaşık sekiz saat çalışarak sokak müzisyenliği yapmaktadır (Schreiner, 1993:94). Bu kölelerin müziği Afrika'nın karmaşık politmik¹⁰ yapıları müziğidir. Thomas Garcia (1977:17)' ya göre Brezilya popüler müziğinin karakteristik yapısının temelinde bu ritmik karmaşa yatar. Sürekli 2/4 lük yapı içinde kullanılan senkoplu ritimler bu dönem Brezilya popüler müziğinin içine nüfus etmektedir.

Heitor Villa-Lobos'un on dört *Chôro*'dan oluşan döngüsünde Brezilya dans ritimlerinin büyük yani uzun soluklu melodik atlamalarla birleşen bir yapısı vardır. *Chôro* müziğinin duygusal lirizmi sıklıkla Amerikan Caz ve Ragtime müziği ile karşılaştırılsa da aslında Afrika müziğinin sonucudur. Caz'da da *Chôro* müziğinde de özgür doğaçlama vardır ancak *Chôro* müziği etkilemekten çok eğlendirme amaçlıdır.

Heitor Villa-Lobos'un bu döngüyü şöyle tanımlar; *Chôro Brezilya popüler müziği ve yerli müziğinin farklı yönlerinin birleşiminden oluşan yeni bir kompozisyon biçimini temsil eder. Temel unsurunu ritim ve kendi karakterlerinde popüler olan herhangi bir özgün melodik yapı oluşturur. Bu karakter zaman zaman yanlışlıkla popüler hale gelse de her zaman*

⁹ Samba (Port.): Afrika kaynaklı öğeler içeren yaygın bir Brezilya dans müziği biçimidir. Terimin kökeninde Bentu zencilerinin kullandığı samba (dans) sözcüğü vardır (Say, 2002:464).

¹⁰ Poliritim (İng.) *Polyrhythm*: Çoklu ritim, çok ritimlilik anlamına gelir. Çeşitli ritim kalıplarının aynı zamanda üst üste gelerek seslenmesidir (Çalışır, 1996:164).

bestecinin karakterine göre dönüşüme uğrar. Serenad¹¹ sözcüğü Chôro'nun ne anlama geldiği ile ilgili yaklaşık bir fikir verebilir (Peppercorn, 1991:51).

Chôro no. 2, 1924 yılında yazılmış, hafif-capriccioso¹² stilinde, yaklaşık üç dakika süren bir çalışmadır. Enstrüman kullanımı alışılmışın dışında görünse de Chôro gruplarında flüt ve klarnet solo çalgı olarak yer alır ve genellikle gitar veya ukulele benzeri bir enstrüman bu solo enstrümanlara eşlik eder. Bestecinin yazım tekniği çoğu zaman melodik bir fikri piyanoda tasarlayıp ardından belli enstrümanlara uyarlamak olsa da bu çalışmanın orijinali flüt ve klarnet için yazmış daha sonra solo piyano için uyarlanmıştır.

Arkadaşı Ernesto Nazareth'e ithafen 1920'de yazdığı Chôro no. 1 bu serinin solo gitar için yazılan tek eseridir. Yazım üslubu; fermataların¹³ ve accelerandoların¹⁴ beklenmedik bir şekilde kullanıldığı, eğlendirme karakterinin ön plana çıkarıldığı, Chôro tarzının orijinal bir versiyonu, bu seri içinde en geleneksel form ve tonaliteye sahip, Brezilya popüler müziğinin bir taklittir. Chôro no. 2'nin ise sıklıkla kullandığı uyumsuzluklar ve melodik çatışmalar ile daha cüretkâr ve gösterişli olduğu söylenebilir. Chôro no. 2'nin yeni tarzda yazılmasının nedeni, bestecinin bu eseri modernizmin babası olarak bilinen Brezilya'lı müzikolog Mario Andrade'a ithaf etmesinden dolayıdır (Wright, 1992:63).

Villa-Lobos Chôro no.1'den sonra bu müziğini genişletme arzusu hissetmiş ve sonuç olarak on dört Chôro'dan oluşan bir dizi ortaya çıkarmıştır (Fraga, 1996).

Chôro no.2 dört kısımdan oluşur: Ölçüler:1-9, 10-13, 14-23 ve 24-54. Eser genelinde yer yer doğaçlama hissine rastlanır.

İlk dokuz ölçülük (birinci) kısımda senkop kullanımı ve ölçü sayılarının sıklıkla değişimi adeta bir çift sokak müzisyeninin aynı anda ısınma çalışmaları yaparken ortaya çıkan kaotik enerjiyi hissettirir. Parça bitonal¹⁵ (çift ton) şekilde, birbiriyle çatışan ve birbirinden bağımsız flüt ve klarnet partisi ile açılır. Açılıştaki yer alan ilk iki ölçüde flütte diyatonik gelen tam dörtlü yürüyüşüne karşılık klarnette çılginca gelen kromatik tekrarlar duyulur. Üçüncü ölçüde flüt partisinde koşan onaltılıklar yer alırken klarnette samba ritmini veren senkoplu yürüyüş vardır ve her iki parti ritmik yapıda birleşirler (bkz. Görsel 3).

¹¹ Serenade (*Lat.*): Uluslararası sanat müziğinde Rönesans Döneminden beri var olan bir formdur. Latin ülkelerinde yaygın olan eski bir aşk şarkısı geleneği olarak tanımlanır. Önceleri ses için bestelenirken onsekizinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren çalgı müziği olarak yazılması önem kazanmıştır (Say, 2002:474).

¹² Capriccioso (*İt.*): Yorumcunun dilediği şekilde. Kaprisli, kaprisi belirginleştiren bir anlatımla (Say, 2002:92).

¹³ Fermata (*İt.*):Puandorg. Müzikte süregelen hareketin geçici olarak dondurulmasıdır (Say, 2002:196).

¹⁴ Accelerando (*İt.*): Giderek hızlanma, acele ederek, tempoyu hızlandırarak anlamında kullanılır (Say, 2002:12).

¹⁵ Bitonal (*Alm.*) *Bitonalitaet*: Yirminci yüzyıl başlarında birçok besteci tarafından uygulanmıştır. *İki tonluluk* demektir. İki ayrı tonaliteyi birlikte kullanmaktır. İngilizcesi *bitonality* (Say, 2002:78).

H. VILLA - LOBOS
Rio 1924

Pouco movido (M: 88 = ♩)
Peu mouvementé

GRANDE FLÛTE *mf*

CLARINETTE en LA *p* *mf*

(très rythmé et bien marqué)

Görsel 3. Açılış (1-4 ölçüler)

Flüt partisi fazla tekrarlı görünse de çoğu Brezilya nakaratının en belirgin özelliği senkoplü melodilere karşılık tekrar eden hızlı notalar çalınmasıdır (Nettl vd., 1990:190).

Villa Lobos'un gençliğinde yaptığı sık seyahatler halk müzikleri ve yerlilerin müziklerini toplamasına olanak sağlamıştır. 1921 yılında kuzeydoğu Brezilya'ya giden Villa-Lobos Paranagua Kasabasında bir müddet muhasebeci olarak çalışmış, bu dönemde yerli şarkılarından oluşan zengin bir arşiv derlemiştir (Bayraşa, 2011:1). Fraga (1996)'ya göre Villa-Lobos'un zenginliği müzik unsurlarının karışımına dayanmaktadır. O'nu özellikle büyüleyen Amazon ormanları, masalları ve yerli kültürüdür. Bestecinin aldığı eğitim müziğinde her türlü kültürü yaşatmaya açıktır. Müziğindeki sadeliğin temelinde ise yerli halkın müziklerinin olduğu söylenebilir. Brezilya'da Kızılderililer azınlık olmalarına rağmen müzikteki yerleri oldukça fazladır. Bütün bu etkiler Heitor Villa-Lobos'un müziğinde açıkça görülmektedir (Hatipoğlu, 2009:5).

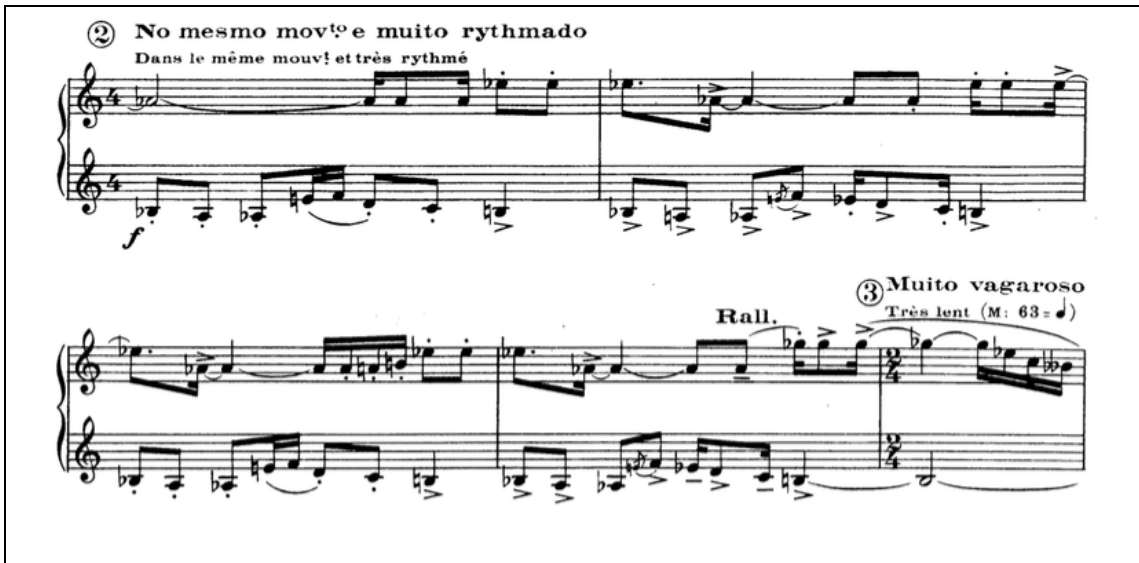
Chôro no.2'nin 10. ve 13. ölçüler arasında gelen ikinci kısımda flütte Kızılderili yerlilerinin melodisi duyulur. Flüt partisindeki tam beşli la bemol ve mi bemol aralığının yeni gelen sabit ritmik bir kalıp ve tonalite içinde tekrar tekrar kullanımı takibi kolay, rahat bir duyum sergiler. Chôro no. 2 ağırlıklı olarak bestecinin Chôro deneyiminden gelir özellikle bu pasajda basit ve sade bir ezginin varlığı kısa bir yerli müziğini anımsatır. Bu tarz yapıları müziğinde sıklıkla kullanan bestecinin dört numaralı gitar prelüdünde kullandığı yapı da bu çeşit kullanıma örnek olarak verilebilir, müziğinde adeta Güney

Amerika Kızılderililerin ruhunu yaşatmaktadır. Amazon ormanları ve çevresindeki yerel yaşama ait ilkel karakterleri yansıtan motifleri yerli halkın toplumsal yaşantılarını, inanışları anımsatılmaktadır. Eserin ana teması ve sadeliği bu primitifliği hissettirmektedir. Sıkça değişen ölçü ve nüanslar gizemi ve ilkel yaşamın beklenmedik tehlikelerini, orta bölüm (Animato) ise doğadan gelen ani hava değişikliklerini anlatır (Boran, 2010:33). (bkz. Görsel 4).

Görsel 4. Dört numaralı gitar prelüdünde kullandığı sade melodik yapı

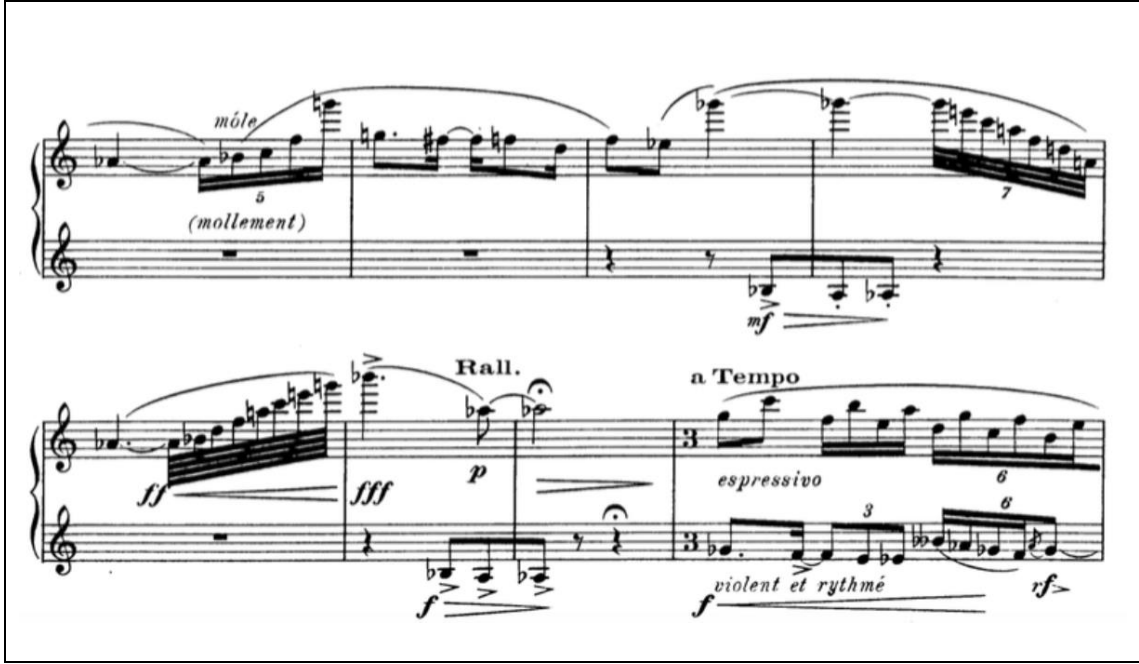
Görsel 4. Flüt partisinde duyulan yerli melodik yapı (10-13 ölçüler)

14-23. ölçüler arasında gelen üçüncü kısımda flütte doğaçlama hissini veren kısa bir kadans duyulur. İcracı on yedinci ölçüde gelen büyük onlu yapıyı (Mibemol2-Sol bemol3 sıçramayı) ortaya çıkarmaktadır. Popüler *modinha* 'larda yani aşk teması taşıyan duygusal şarkılarda duygu yoğunluğunu belirtmek için geniş atlamalar kullanılması karakteristik bir özelliktir. Bu pasajda duyulan ritmik ve tonal belirsizlik de tipik bir Chôro müziğidir. Chôro müzisyenlerinin yaptığı doğaçlamalar genellikle birbirlerinin partilerini modüle etmelerinden¹⁶ ve dans ritimlerini senkoplu çalmalarından kaynaklanır. Chôro müzisyenleri

¹⁶ Modülasyon (*Geçki*): Bir mod ya da tonaliteden başka bir moda veya tonaliteye geçme işlemidir. Müziğin akışı içinde S. BULUT, BREZİLYALI BESTECİ HEITOR VILLA-LOBOS'UN HAYATI, MÜZİK DİLİ VE "FLÜT VE KLARNET İÇİN CHÔRO NO. 2"

Chôros diye adlandırılır ve çalarken birbirleriyle yarış halinde virtüözük bir şekilde çalmaları, çalış tekniklerini birbirlerine ustalıkla göstermeleri önemlidir. Chôro'nun zaten kendiliğinden var olan kalitesi, zamanla üçlülerin tahmin edilemez şekilde yer almasıyla, güçlü vuruşlar üzerinde gelen bağlarla ve geciktirilmiş kadanslarla daha da artmıştır. Caz kompozisyonlarında genellikle açılışta kullanılan materyale dönülür ancak erken Chôro doğaçlamaları genellikle çok bölümlüdür ve açılış materyaline dönülmez (bkz. Görsel 5).

Görsel 5. Flütte gelen doğaçlama, kadans (15-21 ölçüler)

24-54 arası ölçülerde flüt ve klarnet nispeten daha rahat sakin bir atmosfer yaratır. İki enstrümanın melodik yapısı daha uyumlu ve tonal duyulmaktadır. Klarnet ritmik ostinato¹⁷ gelen yerlerde nüans olarak abartmalıdır. Bu ölçüler arasında yer alan klarnet solunun nüansları olabildiğince abartılarak melodi ortaya çıkarılmalıdır (bkz. Görsel 6).

gerçekleştirilen eksen değışimidir. Geçki, müzikte tekdüzeliğı gidermek ve çeşitliliğı arttırmak amacıyla kullanılan temel yöntemlerden biridir (Say, 2002: 216).

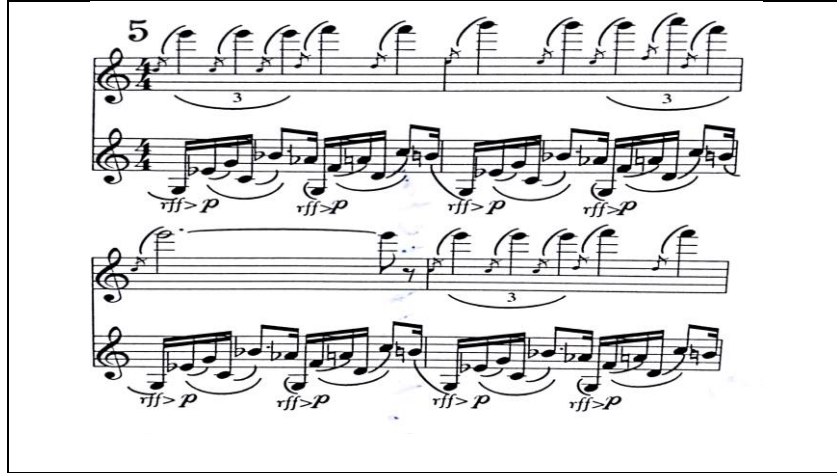
¹⁷ Ostinato: Israrlı, dik kafalı, inatçı anlamına gelen ostinatoterimi melodik, armonik ya da ritmik bir motifin ısrarlı bir şekilde bütün bölüm boyunca ya da bölüm içindeki bazı kesitlerde sürekli tekrarlanmasıdır (Say, 2002:407).

Görsel 6. Klarnet partisindeki ostinato ritmik yapı ve melodik yürüyüş (24-30 ölçüler)

Klarnet tekrarlanan aynı ritmik yapıya ve melodik yürüyüşe devam ederken 31. ölçüde flüt melankolik ve ağlayan bir melodiyle giriş yapar. Klarnette onaltılıklardan oluşan ritmik ve melodik yapının üstüne flütte ikiye karşı üç olarak gelen bu ritmik yapı sekiz ölçü boyunca sürer ve klarnetin ritmik vuruşun üstünde adeta yüzüyormuş havasını yaratır. Poliritmik bu yapı ritmik açıdan sıklıkla duyulan üçlemeler ve onaltılıkların üst üste binmesinden oluşan poliritmik bir zemin üzerinde devam eder. Bu ritmik zenginliğe pasaj boyunca rastlanır.

Flütte art arda ve sıklıkla kullanılan tiz sesler ilk Chôro müzisyeni efsane flütist Joaquim Callado'ya bir övgü niteliğindedir. Bunun sebebi Collado'nun geniş aralık geçişleri çok hızlı çalabilme yeteneğiyle tanınmasından kaynaklıdır. Öyle ki Joaquim Callado flüt çaldığında dinleyenlere sanki aynı anda iki flütçü çalıyormuş izlenimini verirdi. Eserin bu noktasında flütte gelen çarpma notaları büyük onlu aralığını duyurur ve bu geniş atlamalar pasaj boyunca devam eder. Melodik gelen bu pasajda vurgulanmak istenen, çarpma notalarının olabildiğince hızlı bir şekilde çalınmasıdır (bkz. Görsel 7).

Görsel 7. Klarinetin ostinato yapısına karşı flütte gelen melenkolik tema
(31-38 ölçüler boyunca aynı yapı tekrarlanıyor)

39-45 ölçüleri arasında klarnette on iki ölçü boyunca rutin olarak duyulan ritmik ve melodik yapı 39. ölçüden itibaren dört ölçü boyunca flüte geçer. Daha sonra aynı yapıyı klarnet yeniden alır. Bu döngüsel alt ve üst parti geçiş hareketi enstrümanlar arasında değişerek devam eder durur (bkz. Görsel 8).

Görsel 8. Ostinato devam eden ritmik ve melodik yapının flüte geçmesi daha sonra üç ölçülük inici kromatik köprü ile ostinato yapının tekrar klarnete geçmesi (31-38 ölçüler arası)

Eser her iki hatta da anime tempoda etkili bir crescendo ile sona erer. Flüt partisi bir oktav yukardan çalarak kendisi için zirve sesle (re 4.oktav sesi) eseri bitişe götürür. Bu yüksek frekanslı sesin ardından adeta sürpriz bir duyumla yumuşak tam dörtlü tınlayan seslerle eseri bitirmez. Gustafson'a göre bu Villa Lobos'un karakteristik eser bitirişidir. Lobos bir keresinde kendisini şu ifadeyle tanımlamıştır; *Ben beste yapmam, karanlıkta doğaçlarım...* (bkz. Görsel 9).

Görsel 9. Flütte gelen zirve sesler ve sürpriz son (51-54 ölçüler)

Brezilya popüler müziğinde kullanılan en bilindik ritimler aşağıdaki görselde gösterilmiştir (bkz. Görsel 10).

<u>Rhythm</u>	<u>Dance Type</u>	<u>Function</u>	<u>Description</u>
	Maxixe	Accompaniment	Quick partner dance, derived from the Spanish <i>habanera</i> Performed in salons with the name <i>tango brasileira</i>
	Tango	Accompaniment	Slower, sensual partner dance, derived from habanera, originally Argentinian
	Choro	Beginning of Melody	Common pick-up figure
	Choro	Melody	Often compared to ragtime
	Choro	Accompaniment	Running sixteenths marked most popular music
 and 	Samba	Accompaniment	Later dance, developed in the 1920s. Evolved out of <i>maxixe</i> and <i>tango</i> .

Görsel 10. Brezilya Popüler Müziğinde Sıklıkla Kullanılan Ritim Kalıpları

SONUÇ

Brezilyalı besteci Heitor Villa-Lobos arkasında binden fazla eser bırakan yirminci yüzyılın en önemli bestecilerinden biridir. Sokak müzisyeni olarak deneyimleri, Brezilya içindeki gezileri ve Avrupa'ya yaptığı seyahatler onun müzik dilinin oluşmasında büyük öneme sahiptir. Müziğinde ulusalcılık ve izlenimcilik akımı etkilerinin çok açık bir şekilde görüldüğü Heitor Villa-Lobos Avrupa müziğiyle Brezilya müziğini sentezleyerek pek çok beste yaptığı ve Brezilya müziğini tüm dünyaya tanıttığı söylenebilir.

Çalışmanın giriş kısmında Brezilya müziği hakkında genel bir açıklama yapılmış, devamında yirminci yüzyıl Brezilya sanat müziğinin en önemli yaratıcı figürlerinden biri olan besteci Heitor Villa-Lobos'un hayatı ve tarihsel perspektifte bestecilik kimliği ele alınmıştır. Bestecinin hayatındaki yaşamsal örneklerin müzik dilinin oluşmasında nasıl etkili olduğuna değinilmiş, bestelediği eserler ve özellikle de Choro serisinde flüte de yer vermiş olduğu iki numaralı Choro'su makalenin ikinci kısmında detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Eserin formunu belli kalıplar içerisinde sınırlandırmak güçtür. Çünkü Villa-Lobos eserlerinde Brezilya'nın geleneksel müziklerinden ve doğaçlamalardan sıkça faydalanan bir bestecilik üslubuna sahiptir. Bu sebeptendir ki Heitor Villa-Lobos'un eserlerinin bölümlerine bakıldığında Mazurka-Choro gibi geleneksel formları ulusal formlarla birleştiğini gösteren

pek çok başlığa rastlanabilir. Genel bir bakış açısıyla bestecinin yaşadığı yerlerin kültüründen, müziğinden ve sanat akımlarından etkilendiği; bu etkilerin eserlerine farklı tür ve stilde eserler olarak yansıdığını görmenin mümkün olduğu söylenebilir. Bu sebeptir ki bestecinin belirli müzik türleri ve belirli formlarla sınırlı kalmadığından ve yaşamı boyunca hemen her türde eserler yazmış olduğundan söz edilebilir. Bestecinin çok sayıda, yaklaşık binin üzerinde eseri vardır. Kısaca birinci bölümde bestecinin etkilendiği müzik akımlarından ve bestecilerden ve bu etkileşimle yazdığı farklı türlerdeki müziklerinden kısaca söz edilmektedir.

Heitor Villa Lobos'un müzikal kimliğinin ele alındığı ikinci bölümde ise, *Choro no.2* üzerindeki etkiler ve eser içinde kullanılan yazım teknikleri hakkında bilgi verilmiştir. Eserde kullanılan müziğin kendine has karakteristik özelliklerine değinilmiş, bestecinin başka eserlerinde kullandığı yapılar ile karşılaştırmalar yapılarak eserin daha anlaşılır olması amaçlanmıştır. Eserin ritmik zenginliği ile flüt ve klarnetin geniş teknik olanaklarını sunma imkânı, içerdiği melodik öğeler ile çekici bir konser parçası niteliği taşımaktadır. Özellikle vurgulanmak istenen, eserin kendi içinde değişen müzik ifadelerinin en iyi şekilde yorumlanıp yansıtılması için verilen açıklayıcı fikirlerdir. Eser genelinde sıklıkla kullanılan poliritmik yapının, eserin özgün karakterini belirginleştiren önemli bir unsur olduğu söylenebilir.

İcra açısından detaylı bir şekilde incelenen eser flüt öğrencileri, eğitimcilerin H.Villa Lobos müziğine olan bakış açılarını genişletmek için performans sırasında karşılaşılan zorlukları daha kolay hale getirmek, eseri daha olgun bir seviyede icra etmek adına örneklerle desteklenmiştir. Böylece *Choro no. 2* adlı eserin form yapısının incelenmesi sonucunda cümle yapıları ve kısımlar arası geçişler daha rahat anlaşılabilir, ton ve ritim değişiklikleri fark edebilecek ve başka bir eser üzerinde bunu kullanarak eserin form yapısı kolaylıkla tanımlanabilecektir.

Öğrencinin bu eseri çalmadan önce açıklanan çözüm yollarını öğrenmesi eseri daha kısa sürede kavrayıp adapte olabilmesine olanak sağlayacaktır. Öğrencinin zorlayıcı pasajları içeren, ölçü sayısı sıklıkla değişen, poliritmik, içinde uyumsuz sesler barındıran, ritmik ostinato gidişe sahip, özellikle yirminci ve yirmi birinci yüzyıl flüt repertuarına ait eserlerde sıklıkla rastlanabilen bu tarz yapıları çözümlenmeyi öğrenmesi yukarıda açıklanan türde yeni eserlerle karşılaşıldığında daha kolay analiz edip çözümesine yardımcı olacaktır.

Brezilya doğumlu Heitor Villa-Lobos hayatına yine doğduğu ülkesinde veda etmiştir. Yapılan araştırmayla kendi memleketine özgü müzik unsurlarını eserlerinde sıkça kullanan ulusal bir besteci olduğu söylenebilir. Villa-Lobos batı klasik müziğinde kullanılan hemen her orkestra enstrümanı için yazdığı besteleriyle kendini ve Brezilya'yı dünyaya tanıtan bir bestecidir. Yaşarken tanınan bestecinin eserleri dünyanın çok çeşitli konser salonlarında seslendirilmiş ve halen seslendirilmektedir.

Bu araştırmada konuyla ilgili kitaplar, ulusal ve uluslararası çeşitli tezler, makaleler ve internet ortamındaki multimedyaadan yararlanılmıştır. Bestecinin flüt ve klarnet için yazdığı Choro no. 2 adlı eserine ait Türkçe hiçbir kaynak olmadığı tespit edildiğinden daha önce ele alınmamış bu konu incelenerek eser tanıtılmış, eserin yorumunu zenginleştirmek için fikir paylaşımında bulunulmuş, verilebilecek tüm ayrıntılar orjinal notalardan kesitlerle örneklendirilerek açıklanmıştır. Elde edilen öğretim materyalleri sayesinde, bu eseri sadece çalmak değil, aşamalı çalışmaların (ritmik yapı, müzikal form, flüt teknikleri) öğrencilere yansıtılarak, müzikal gelişimlerine yön vermesi hedeflenmekte ve flüt eğitimine katkı sağlayabileceği düşünülerek tüm akademisyenlere, icracılara, öğrencilere ve ilgi duyan herkese faydalı bir kılavuz kaynak olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Bayraşa, O. (2011). *Heitor Villa-Lobos Gitar Konçertosu'nun Müzikal Analizi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müzik Anasanat Dalı, Piyano Sanat Dalı.

Behague, G. (1994). *Heitor Villa-Lobos: The Search for Brazil's Musical Soul*, Texas: University of Texas.

Behague,G. (2008). *Heitor Villa-Lobos*, Oxford: Oxford University Press.

Boran, C. Y. (2010). *Yirminci Yüzyılın İki Büyük Bestecisi: Heitor Villa-Lobos ve Leo Brouwer'in Gitara Sundukları Katkılar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kars: Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müzik Anasanat Dalı, Piyano Sanat Dalı.

Çalışır, F. (1996). *Müzik Dili Sözlüğü*, Ankara: Evrensel Müzikevi Yayınları.

Fraga, O. (1996). “*Heitor Villa-Lobos: A Survey Of His Guitar Music*” *UFPr Arts Department Electronic Musicological Review*. Sayı11, Eylül.

Garcia, T.G.C. (1977). *The Brazilian Chôro: Music, Politics and Performance*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, North Carolina: Duke University.

Gustafson, R. (1991). *Villa Lobos and the Man-eating Flower:A Memoir*, The Musical Quarterly.

Heller, A. (1979). “*The One World Style*” of Heitor Vila Lobos review *Latin American Literature and Arts*, sayı: 78.

Hatipoğlu, T. (2009). *Heitor Villa-Lobos Gitar Konçertosu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müzik Anasanat Dalı Piyano Programı.

İlyasoğlu, E. (1999). *Zaman İçinde Müzik: Başlangıcından Günümüze Örneklerle Batı Müziğinin Evrimi*, 5.Basım, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Nettl, B. ve Behague,G. (1990). *Folk and Traditional Music of the Western Continents*, Prentice Hall.

Say, A. (2002). *Müzik Sözlüğü*, 1.Basım, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

Schreiner, C. (1993). *Musica Brasileria: A History of Popular Music and the People of Brazil*, London: Marion Boyars Publishers.

Özkanoglu, R.U. (2016). *Heitor Villa-Lobos Gitar Konçertosu'nun Analizi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İtatanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müzik Anasanat Dalı, Pişano Programı.

Peppercorn, L. (1991). *Villa Lobos, the Music:An Analysis of His Style*, London: Kahn & Averill Publishers.

Uzunca, Y. E.(2009). *Heitor Villa - Lobos'un Prelüdlerrinin Analizi Bağlamında Bu Prelüdlerrin Seslendirilmesine Yönelik Önerilen Öğretim Materyalleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı.

Ünlennn, E. (2016). *1920 ve 1950 Yılları Arasında Modern Gitar Müziğine Yön Veren Besteciler*. Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, Ocak.

Vinck D. Ve Richard, K. (2005). *A Study of Three Works of Villa-Lobos*

Wright, S. (1992). *Villa Lobos*, Oxford: Oxford University Press.

İNTERNET KAYNAKLARI

www.turkcebilgi.com, Erişim tarihi: 20.06.2016. Erişim tarihi: 20.09.2018.

www.tarihlervekulturler.blogcu.com, Erişim tarihi: 20.09.2018.

www.rem.ufpr.br/_REM/REMr1.1/vol1.1/villa.html#3b, Erişim tarihi: 20.09.2018.

www.starrsites.com/CarmelClassicGuitar/journal/J0409VillaLobos.html, Erişim tarihi: 20.09.2018.

www.tdk.gov.tr, Erişim tarihi:27.12.2018

www.seslisozluk.net, Erişim tarihi:27.12.2018

GÖRSEL KAYNAKÇA

S. BULUT, BREZİLYALI BESTECİ HEITOR VILLA-LOBOS'UN HAYATI, MÜZİK DİLİ VE "FLÜT VE KLARNET İÇİN CHÔRO NO. 2"

- Görsel 1.** http://petruccilibrary.ca/files/imglnks/caimg/1/1a/IMSLP40960-PMLP89565-Villa-Lobos_-_Chôros_No._2.pdf, Erişim tarihi:01.10.2018.
- Görsel 2.** http://petruccilibrary.ca/files/imglnks/caimg/1/1a/IMSLP40960-PMLP89565-Villa-Lobos_-_Chôros_No._2.pdf, Erişim tarihi:01.10.2018.
- Görsel 3.** http://petruccilibrary.ca/files/imglnks/caimg/1/1a/IMSLP40960-PMLP89565-Villa-Lobos_-_Chôros_No._2.pdf, Erişim tarihi:01.10.2018.
- Görsel 4.** http://petruccilibrary.ca/files/imglnks/caimg/1/1a/IMSLP40960-PMLP89565-Villa-Lobos_-_Chôros_No._2.pdf, Erişim tarihi:01.10.2018.
- Görsel 5.** http://petruccilibrary.ca/files/imglnks/caimg/1/1a/IMSLP40960-PMLP89565-Villa-Lobos_-_Chôros_No._2.pdf, Erişim tarihi:01.10.2018.
- Görsel 6.** http://petruccilibrary.ca/files/imglnks/caimg/1/1a/IMSLP40960-PMLP89565-Villa-Lobos_-_Chôros_No._2.pdf, Erişim tarihi:01.10.2018.
- Görsel 7.** http://petruccilibrary.ca/files/imglnks/caimg/1/1a/IMSLP40960-PMLP89565-Villa-Lobos_-_Chôros_No._2.pdf, Erişim tarihi:01.10.2018.
- Görsel 8.** http://petruccilibrary.ca/files/imglnks/caimg/1/1a/IMSLP40960-PMLP89565-Villa-Lobos_-_Chôros_No._2.pdf, Erişim tarihi:01.10.2018.
- Görsel 9.** http://petruccilibrary.ca/files/imglnks/caimg/1/1a/IMSLP40960-PMLP89565-Villa-Lobos_-_Chôros_No._2.pdf, Erişim tarihi:01.10.2018.
- Görsel 10.** www.flutetalk, Erişim tarihi:01.10.2018.